

## VREDESWEEK 1996. DE WEG VAN VERZOENING IN EUROPA

door Jurjen Beumer

### Inleiding

Beste gemeente. Vandaag de afsluitende zondag van de Vredesweek. Het thema dit jaar: de weg van verzoening in Europa. Er waren tijden dat de Vredesweek geweldig actueel was, dat was in de tijd van de kernbewapening tussen de beide machtsblokken in oost en west, de communistische en de kapitalistische wereld. Sinds de val van de Muur in 1989 is alles anders geworden. De politieke kaart ziet er heel anders uit. Mijn kinderen moeten veel nieuwe landen + hun hoofdsteden leren in bijv. de voormalige Sovjet-Unie, waar je tot dan toe heel in de verte van vernomen had: en vaak worden ze bekend en komen in het nieuws omdat er oorlog is: Tsjetenië, Bosnië, Afghanistan, de Palestijnse bezette (ze zeggen zelf bevrijde) gebieden op de westelijke Jordaanoever en de Gazastrook. Als u nu de krant bij u had, zou u er zo nog een rijtje aan toe kunnen voegen. De politieke kaart ziet er heel anders uit, anders; voorlopig nog niet beter. Wat velen gehoopt hadden na de val van de Muur, en even leek het erop die nieuwe wereld, is al spoedig een nachtmerrie geworden, vooral zichtbaar in het voormalige Joegoslavië. Naast het Oost- en West-Europa van toen is er nu ook Midden- en Zuid-Europa. Allemaal nieuwe situaties, allemaal potentiële brandhaarden. Ik wil in deze preek graag een aantal punten met u delen;

1. Kerken in Europa. Oecumene verplicht!
2. Geen oecumene zonder diakonia
3. Niet kerstenen (christelijk maken), maar menselijk maken
4. De ontledigde Christus uit Filippenzen 2

1. Kerk(en) in Europa. Oecumene verplicht!

En in al die landen zijn kerken: de orthodoxe, nationale kerken (de russisch-orthodoxe, de griekse-orthodoxe, de servisch-orthodoxe etc); dan een mondiale, wereldwijde kerk, de rooms-katholieke kerk; en de nationale protestantse kerken (de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Evangelische kerk van Duitsland etc). Maar ook steeds meer en groter in aantallen andere godsdiensten, met name de Islam. En hoewel bijna uitgeroeid, toch ook nog steeds en godzijdank joodse gemeenschappen.

Als je zo'n rijtje confessies en godsdiensten naast elkaar ziet, dan slaat mij net zo de schrik om het hart als die bonte politieke kaart. Want, moeten die kerken, allemaal met hun nationale trots en eigenheid, het samen met elkaar kunnen vinden? Slaat onder hen de vlam niet net zo in de pan, als tussen de naties? Hervormd-gereformeerd is soms al moeilijk, het gaat traag en de controversen zijn geen dingen om over naar huis te schrijven. Als iets van zo dichtbij, uit één land en nagenoeg hetzelfde, al moeite heeft en moeizaam gaat, hoeveel te meer bijvoorbeeld de relatie tussen een servisch-orthodoxe en een engelse anglicaan?

Daarom moeten we in deze vredesweek, en vandaag in het bijzonder mee naar huis nemen: oecumene (het samenwerken van kerken in Europa en wereldwijd) is een volstreekte plicht, noodzaak, niet alleen vanwege zichzelf en hun belijdenis, maar meer nog vanwege vrede en gerechtigheid, vanwege de broodnodige verzoening. Het zal je toch maar gebeuren dat kerken

olie op het vuur gooien in nationale conflicten: en kerken doen dat! onverkwikkelijk was en is de rol van de servisch-orthodoxe kerk in voormalig Joegoslavië. Nationalisme, dat is, eigen volk eerst en vrij van vreemde smetten is doodeng, vooral wanneer ze ook nog gevoed wordt vanuit de godsdienst. Dit alles, beste gemeente, is hevig aan de gang, en het raakt ons allemaal. Daarom: oecumene is verplicht, dichtbij huis en verder weg!

Twee avonden waren er deze week bij ons, bij Stem in de Stad: Karel Blei vertelde dinsdag over het rapport van onze kerken (herv-geref) 'Hart en ziel voor Europa', en donderdag was er een Balkan-vredes-avond.

## 2. Geen oecumene zonder diakonia.

Ik wil kort dat rapport onder uw aandacht brengen, 'Hart en ziel voor Europa'.<sup>1</sup> De titel is gebaseerd op een vraag die destijds door de voorzitter van de Europese commissie, Jaques Delors, gesteld werd aan de kerken: jullie, zo zei hij, zouden toch hart en ziel voor en van Europa moeten zijn. Een goeie vraag: kerken los van eigen belang en vooral los van eigen eng nationalisme, maar dienstbaar aan de samenleving, op de plek waar ze gesteld zijn dienstbaar aan vrede en gerechtigheid, uit op verzoening. Of al die kerken dat kunnen? Er is nog een lange weg te gaan, politiek op weg naar zoets als 'de verenigde staten van Europa' en kerkelijk ook iets dergelijks: samenwerking en oecumene met verzoening als hoofdpunt van de agenda. Er wordt gelukkig veel aan gedaan om deze processen op gang te krijgen, vanuit de WCC, vanuit Rome, vanuit ieders eigen kerk ter plekke. Soms klinken al die dingen wat ver weg, maar ze zijn van vitaal belang.

Nu mijn tweede punt. Rapporten schrijven is belangrijk, meedenken en praten op hoog niveau tussen landen en kerkleidingen moet. Maar, die discussie over geloof en politiek, over zingeving en vrede, moet gevoed worden door wat er aan de basis van de samenleving gebeurt, want daar leven en wonen de mensen, wijzelf. Hier in Haarlem, hier wonen en leven wij, geloven wij, proberen ons kerk-zijn uit. Ik geloof heel erg in die beweging van onderop. Probeer het daar maar uit, als het daar niet lukt hangen je mooie plannen en dikke rapporten in de lucht.

Europa heeft met Haarlem te maken: kerkelijk-godsdienstig: gaat onze oecumene ver genoeg? ontmoeten wij de moslims in onze straten? kennen we wellicht onze joodse burens?

Europa heeft met Haarlem te maken: hebben wij als kerken voldoende contact met de mensen die door het Europese knelbeleid hun uitkering achteruit zien gaan? Want uw weet het, wil je als land mee mogen doen aan de nieuwe munteenheid, de euro, dan mag je geen hoge staatsschulden hebben. Op wie worden die bezuinigingen in Nederland afgewenteld? Op de rijken of op de armen? Het gaat goed in Nederland, schreven de kranten na de troonrede, maar met wie eigenlijk gaat het goed? Kerken moeten buitengewoon alert zijn op zaken als deze, verzoening gaat nooit zonder **diakonie**, diakonia, dienst aan degenen die in het groot niet meetellen. Wij zijn blij dat de kerken in Haarlem zoveel investeren in ons centrum Stem in de Stad. Samen met wijkkerken en parochies proberen we op die manier in Haarlem een stem te

---

<sup>1</sup>*Hart en ziel voor Europa?* Rapport van de Generale Synode der Nederlandse Hervormde Kerk, 's Gravenhage 1996

geven aan de stemmelozen, hoop aan de hopelozen, raad aan de radelozen, rede aan de redelozen en macht aan de machtelozen.

### 3. Niet (her)kerstenen, maar humaniseren.

Min eerste punt was, oecumene is verplicht meer dan ooit. Het tweede, oecumene kan niet zonder diakonie, de levende ontmoeting en dienstbaarheid aan de basis van de samenleving. Met ons derde punt van vanochtend ga ik naar geloof en theologie. Vanuit wat tot nu toe gezegd is zou de indruk kunnen ontstaan dat de kerken er op uit zijn om opnieuw Europa christelijk te maken (zo Europa dat al ooit geweest is!). Ik wil de volgende stelling in uw midden leggen, goed voor een gemeenteavond of een nagesprek. De stelling luidt als volgt: het gaat er in het evangelie niet om om de wereld christelijk te maken, maar menselijk. Het gaat niet om kerstenen, maar om humaniseren. Jezus is niet op aarde gekomen om christen te worden, maar om méns te worden. Bepaalde sectoren van de kerken willen kerstenen, ze spreken over her-kerstenen, mensen moeten met de nodige bekeringsijver tot christenen gemáákt worden. Volgens mij is dat een denkfout met grote consequenties. Christelijk maken betekent, dat je mensen opnieuw onder het juk van jouw geloof wil laten buigen. Christelijk maken betekent dat je opnieuw voor al je organisaties protestant-christelijk, evangelisch of rooms-katholiek wilt zetten, dat jij nog eens even 'christelijk' over doet wat vanuit het algemeen belang ook gebeurt. We zijn dan terug in de vorige eeuw. Maar is het niet veeleer zo, dat kerk-zijn en gelovig mens-zijn betekent dat je je inzet op de plek waar je bent, dat jij dat ferment, die vaste hoop, geloof en liefde inbrengt in de organisaties waar je lid van bent: je school, je club, je vereniging. En zo ook in de grote netwerken en organisaties van Europa; als kerken zijn we, proberen we hart en ziel van Europa te zijn. Kritisch volgend en waar nodig en mogelijk gevaarlijke tendensen proberen te keren, en altijd redenerend vanuit de blikrichting van degene die onder ligt. Laten we er verder over nadenken over die stelling: niet christelijk maken maar menselijk, omdat wijzelf en onze wereld nog lang niet menselijk/humaan is, dat precies daarvoor Jezus méns werd, Hij als eerste. En daarmee komen we tot slot bij de lezing van vanochtend. Ik denk dat dat prachtige Christus-lied uit Fil. 2 een geloofshouding aangeeft die heel belangrijk is voor verzoening in Europa en verzoening in ons hart.

### 4. De ontledigde Christus.

In de schitterende Christus-hymne uit Filipenzen 2 wordt gesproken over Jezus die zichzelf ontledigt, geheel ontkleedt (kenosis). Hij levert zichzelf geheel en restloos uit aan de mensen en blijft op die manier verstopt en verborgen in de harten van mensen achter. Zó is God bij ons mensen, vooral bij hen die de harde klappen van mens en maatschappij te verstouwen krijgen. Als minste, als slaaf, als dienstknecht is hij hun trouwe metgezel. Ik ben er van overtuigd dat in ieders hart dat vuur van de presente Christus smeult en dat met name in het kreunen van de arme en behoeftige die hunkert naar recht en liefde wij ook zelf herinnerd worden aan het Beste in ons. Sterker nog: u en ik zijn ten diepste die arme zélf en de ervaring daarvan (spiritualiteit) is de bron van alle solidariteit. Als ik dan tóch een model ter sprake wil brengen in onze discussies over Europa dan graag dit ontledigende (**kenotische**) model. Kerk-zijn wil dan zoveel zeggen als opnieuw deze verborgen en ontledigde Christus in onszelf en deze wereld tot leven wekken. Open, frank en vrij, niet prekerig, maar in dienende liefde

wordt deze Bron van liefde in mensen tot leven gewekt. Toe maar; je kunt het, God is naast je, bij je, in je. Deze ontleding (kenosis) ligt in één lijn met de incarnatie, dat grote proces van menswording. Kerk-zijn en diakonaat is daarom wakker-roepend (**evocerend**), het roept wakker wat ten diepste in mensen schuil gaat, omdat het Gode behaagd heeft zó onder mensen te zijn. Wakker-roepen, evoceren, uitdagen, herinneren aan die stem (vox-evoceren) in je, niet zeuren dat je als kerk maar een klein groepje bent geworden. Wakker-roepen, oproepen wat ten diepste in mensen leeft maakt creatief. Je gemeente wordt kontekstueel, kerk in de buurt, in de stad, in het dorp, de noden en de vreugdes ervan staan op de agenda van je kerk. En je kerkdiensten worden ontmoetingsplekken, immers, daar wordt het leven gevierd, daar wordt geheeld, gebroken en gedeeld. Het gaat God niet om kerk-mensen maar om mensen, álle mensen; mannen, vrouwen en kinderen met elk hun eigen unieke bijdrage aan het project mens-wording. Samen drogen zij de tranen van die miljoenen mensen die huilen; een land in oorlog, een volk verminkt, een verslaafde die sterft aan een overdosis, maar ook u en ik en alles wat achter onze ogen brandt ... De kerk is een kleine minderheid, maar Gods volk is een meerderheid, is alles en iedereen, geschapen om te leven en lief te hebben, geschapen om te leven naar God toe met Jezus als gids. Ik kom zelden mensen tegen die hier ongevoelig voor zijn, het hoeft slechts wakker geroepen worden, uitdagend en creatief. Wat een ongelooflijke, fantastische taak van die kerken, hier in Haarlem en al die kerken in Europa.

Tot slot

Ik kom tot een eind. Het woord dat me tijdens het maken van deze preek steeds te binnen schoot was het woord '**recyclen**'. Kunnen we ons geloof, onze kerken, onze theologische inhoud niet recyclen, **voor nieuw gebruik gereed maken**. Zoals ons oude glas in de glasbak gaat, nu al wit, bruin en groen glas apart. Al dat glas gaat opnieuw het vuur in, het wordt opnieuw geboren, gelouterd en in de hand van de glasblazer tot iets moois gemaakt. Iets moois, vol zin en geloof; geblazen, of geboetseerd als u wilt, tot ... een mens bijvoorbeeld.